

СТАНОВИЩЕ
от
д.п.н. Лидия Здравкова Цветанова-Чурукова
доцент към Факултета по педагогика на Югозападен университет „Неофит Рилски“ – гр. Благоевград

относно дисертационен труд за присъждане на образователната и научна степен
„доктор“

по: област на висше образование 1. *Педагогически науки*
профессионално направление 1.1. *Теория и управление на образованието*
докторска програма „*Управление на образованието*“

Автор:

Николета Хараламбос Спиридопулу

Тема: *Сравнително изследване на политиките за развитие на средното училище в някои страни членки на Европейския съюз*

Научен ръководител: доц. д.п.н. Лидия Здравкова Цветанова-Чурукова, Югозападен университет „Неофит Рилски“ – гр. Благоевград

1. Общо представяне на процедурата и докторанта

Със заповед № 177 от 16.02.2023 г. на Ректора на Югозападен университет „Неофит Рилски“ съм определена за член на научното жури за участие в процедура за защита на дисертационен труд с автор редовен докторант Николета Спиридопулу към катедра „Управление на образованието и специална педагогика“. Представеният от докторантката комплект материали включва следните документи: автобиография; дисертационен труд; автореферат; списък на научните публикации по темата на дисертацията; копия на научните публикации.

Кратки биографични данни за докторанта

Николета Спиридопулу е родена на 14 май 1977 г. Постоянното ѝ местожителство е в гр. Килкис, Гърция. Завършила е английска филология през 2001 г. и магистратура по специална педагогика през 2011 г. в СУ „Св. Климент Охридски“. Повече от 15 години работи като учител по английски език, както и учител на деца със слухови и зрителни увреждания в различни градове на Гърция (Солун, Веоя, Козани, Атина и др.). В момента преподава английски език в гр. Килкис. Има придобити квалификации по жестомимичен език, обучение на възрастни, по диференцирано преподаване, по обучение на английски език за началните класове и др. Зачислена е като докторант в ЮЗУ „Н. Рилски“, редовна форма на обучение със заповед № 1561/04.07.2017 г. с научен ръководител проф. д-р Г. Апостолов. Успешно е положила всички изпити по индивидуалния си план. Със заповед на Ректора № 2769/29.10.2021 е отчислена от докторантura с право на защита с научен

ръководител доц. д.п.н. Л. Цветанова-Чурукова. Дисертационният труд е обсъден и предложен за публична защита на заседание на катедра „Управление на образоването и специална педагогика“ на Югозападен университет „Неофит Рилски“ на 26 октомври 2022 г.

2. Актуалност на тематиката

Глобализацията и настъпилите социално-икономически и политически изменения в края на XX век и началото на третото хилядолетие бяха съпроводени с разнообразни трансформации в системата на образование. Успоредно с отварянето на държавните граници в пределите на обединена Европа се отвориха и границите в педагогическото пространство, в частност по отношение на средното образование. Старите и новите образователни политики встъпиха в процес на сложна интерференция. Образователните политики на Европейския съюз и произтичащите от тях национални политики на страните, членуващи в него, както и последвалите инновационни промени, имат ключово значение за образователните системи, за европейската икономика, за материалния и духовния прогрес на държавите от европейския регион. В този контекст сравнителното изследване на докторантката върху образователните политики по отношение на средните училища в някои страни, членки на ЕС, е изключително актуално не само за теорията и управлението на образоването, но и в практически аспект.

3. Познаване на проблема

Докторант Николета Спиридопулу е иновативен тип учител, притежаващ необходимия практически опит в сферата на обучението на подрастващите в страна, която е член на ЕС повече от 40 години (от 1 януари 1981 г.) и участва непосредствено в прилагането и творческото претворяване на европейските образователни политики в Гърция. Освен това придобитите от нея квалификации са предпоставка за много добра информираност по избраната за изследване тема. Теоретичният анализ по проблема, въз основа на литературния обзор, е осъществен от нея целенасочено и задълбочено. Библиографията към дисертацията включва 364 източника на английски, гръцки и български език.

4. Методика на изследването

Избраната методика отговаря адекватно на поставената цел и решава задачите на дисертационното изследване. Фокусът на разработката е разкриването на възможностите за усъвършенстване на националните образователни политики в сферата на управлението на средното образование в Гърция, което е напълно логично от гледна точка на практическото използване на резултатите от сравнителния анализ и препоръките от дисертационния труд. Особено ценни в приложен план са направления SWOT-анализ на системите за средно образование в Италия, Франция, Германия и Гърция, както и емпиричното изследване на състоянието и ефективността на някои ключови аспекти от управлението на средното образование в Гърция.

5. Характеристика и оценка на дисертационния труд и приносите

Дисертационният труд е разработен в общ обем от 323 страници без приложенията. Съдържанието е структурирано в 5 глави, заключителна част с препоръки, приноси и използвана литература. Данните от реализираното изследване са представени визуално в 26 таблици и 29 графики.

Във въведението убедително и задълбочено е обоснована актуалността на проблема за изследването на европейските образователни политики. Отправна точка при изясняването на концептуалната рамка има дефинирането на ключовите понятия по темата: култура, образование, образователни политики, система за управление и др. Държавните политики в областта на средното образование се интерпретират от нея като продукт на управленския процес. Докторантката се ръководи от общометодологическия принцип за единство и полиморфизъм, разкривайки многообразието на образователните политики. Въз основа на прецизна типология на образователните системи в Европа прави своя избор на държави, членки на ЕС за сравнителните си изследвания. Изходните параметри на изследването – цел, обект и предмет, хипотеза, задачи, методи и етапи – са ясно и точно определени.

Глава първа е посветена на образователната политика на Европейския съюз като наднационална организация. В нея е направена характеристика на обоснованите пет периода при формирането на образователната политика на ЕС, която разкрива еволюционните промени в областта на управлението на средното образование. За докторантката разглежданите образователни политики и реформи в някои страни са „важна част“ от настъпилите широки социални промени. В тази глава са засегнати и редица дискусационни проблеми, свързани с европейската образователна интеграция. Глобализацията в икономическата област безспорно рефлектира и върху образованието като надстроечно явление на различните му равнища. Отчитайки ролята на външните влияния в средното образование, като сериозно предизвикателство пред страните от ЕС, докторантката по същество подкрепя тезата, че образователните политики като национален продукт няма да изчезнат. Тази идея е доразвита в съдържанието на дисертацията като цяло.

За мен изключителен интерес представлява глава втора „Гръцката образователна идентичност в културното и образователното пространство на Европа“. В нея докторантката е формулирала нов научен проблем за изследване. Той е сполучливо интерпретиран от нея и се надгражда чрез цялостното изложение в труда. В научната литература до момента това е неизследвана област. В нея понякога националната и европейската идентичност се разглеждат като препокриващи се понятия, въпреки коренно различните им семантични характеристики или се изразява виждане, че първият феномен трябва да се адаптира към втория под въздействието на външни фактори, преобразувайки се. Обичайно се разсъждава за спецификата на образователната среда в отделните европейски страни, за образователния дизайн, за неравенствата в образованието в етнокултурен план. Възприето е да се говори също така напоследък за „единно европейско образователно пространство“, за „транснационално образование“, „образование без граници“, за „интеркултурно образование“. Заслуга на докторантката е, че за първи път формулира проблема за гръцката образователна идентичност на фона на различните типологии, които предлага за образователните системи в Европейския съюз, което е несъмнен теоретичен принос. Сравнителният анализ на образователните политики в някои страни от ЕС фактически кристализира в този проблем, засягащ качествените характеристики на различията в образователната област. В пределите на обединена Европа се говори за споделени общи политики в областта на образованието, за единство, еднаквост в преследваните стратегически цели и реформи, което е предпоставка за унификация в сферата на образованието. Но в официалната доктрина на ЕС не се отрича

необходимостта от многообразие на образователните политики в отделните страни, което е белег за богатството на проявленето им на национално равнище. Сърцевината на всичко това е образователната идентичност като социално-психологическо явление в духовния живот на отделните европейски страни. Това е „скритото съкровище“, което подхранва смисъла на европейската интеграция в средното образование. Факт е, че образователните модели в Европа са подвластни на влиянието на специфичните исторически, социално-икономически и политически фактори в отделните страни. От друга страна образователните политики на големите международни наднационални организации като ЕС, ОИСР, ЮНЕСКО и т.н. докторантката разглежда като катализатор в развитието на националните образователни политики. Подробно и критично анализира политиките за образование и учене през целия живот, за развитие на човешките ресурси, както и интернационализацията на гръцката образователна система чрез останалите европейски програми. Проследява факторите, влияещи върху формирането на новогръцката образователна идентичност след XIX век, очертавайки ролята на православната религия, елинизма, културно-образователните традиции в обществото, обучението по роден език и литература, принципите на конструиране на образователната система.

Глава трета представя подробно и изчерпателно състоянието на системата на средното образование в Гърция. Авторката отлично познава стандартите, свързани с управлensките процеси в изследваното образователно равнище. Разкрива ролята на интердисциплинарните подходи при конструиране на образователното съдържание, на училищните научни лаборатории, на използваните образователни платформи и дигитални портали, на изучаването на чужди езици и използването на синтетични творчески произведения в гръцките гимназии и лицеи. Иновативните промени и реформи в средните училища разглежда като въплъщение на приоритетните образователни политики на ЕС. Характеризира очертаващите се тенденции в тяхното развитие и управление. Особено внимание отделя на образователните политики, свързани с оценяването на учители, както и на тяхното перманентно обучение в светлината на европейското изискване за учене през целия живот, както и за постигане на високо качество в педагогическата дейност.

Глава четвърта представя разностраниен сравнителен анализ на управлението на средното образование в Гърция, Франция, Италия и Германия. Използван е оригинален вариант на SWOT-анализ. Чрез диаграми са сравнени актуални данни до 2020 г. относно управлението на финансовите ресурси, човешките ресурси, заплащането на учителския труд в четирите европейски държави. Аналогично са изследвани съотношенията: учащи се към преподавателски състав в средното образование; пълняемост на паралелките; задължителните учебни часове за учениците. Сравнена е възрастта за завършване на средното общо и професионално образование, за дипломиране. Като цяло изводите, които произтичат от направените анализи имат огромна евристична стойност във връзка с усъвършенстване управлението на средното образование в страните от ЕС.

Жив и интересен емпиричен материал се съдържа и в глава пета, посветена на изследване на актуалното състояние и ефективността на някои ключови аспекти от управлението на средното образование в Гърция. Осъществено е задълбочено проучване, представително за Гърция (която ще бъде и основен потребител на резултатите от дисертационното изследване) като са обработени данни от голям брой (486) изследвани учители, в следствие на което достоверността на интерпретациите и изводите е безспорна. Информацията е събрана чрез онлайн-въпросник с помощта на Google Forms в четири оси, свързани с управлението на средното образование: „Инструменти-Ресурси-Човешки ресурси“, „Организация и администрация“,

„Възпитателни процедури“ и „Образователни резултати“. Обработката и анализът на данните са направени прецизно с методите на непараметричната статистика (тестове на Mann-Whitney и Kruskal-Wallis) чрез статистическия пакет SPSS. По същество е осъществена диференцирана оценка на отношението на гръцките учители относно финансирането, както и останалото материално и ресурсно обезпечаване, към организацията и администрирането на средното образование, към неговата структура, учебни планове и програми, към резултатите от образователния процес.

Заключителен момент в цялостното изследване са формулираните изводи и препоръки с практическа насоченост.

Научни приноси Като цяло приемам справката относно приносите на дисертационния труд. Те са безспорни, но ще ги систематизирам по малко по различен начин.

Приноси с научно-теоретичен характер:

1. Задълбочен анализ на еволюционното развитие в исторически план на образователните политики, приоритети, практики на Европейския съюз като наднационално формирование в областта на средното образование с идеи и предложения за повишаване на качеството и ефективността на педагогическата дейност в европейските страни.

2. Солидна концептуална обосновка и изясняване на системата от фундаментални понятия по дисертационната тема: култура, образование, европейски и национални образователни политики и техните разновидности, средно образование, реформи и иновации в средното образование, управленски процес, сравнителен анализ и др. Предложени са върху основата на различни признания разнообразни класификации на образователните системи в Европа.

3. Характеризира феномена „гръцка образователна идентичност“ в духовното социокултурно и образователно пространство на Европа като синтез от установени национални традиции и устойчиви иновативни промени в образованието. Анализира чрез историческа ретроспекция факторите, оказали силно въздействие върху изграждането на новогръцката образователна идентичност след XIX век (православна религия, кореняща се в елинизма; обучение по роден език и литература; териториална обособеност и народопсихология; конвенциални образователни практики, принципи за конструиране на образователната система).

4. Представя централизирания модел на управление на гръцката образователна система в областта на средното образование в периода след Втората световна война и влизането на Гърция в ЕС (1981 г.) до настоящия момент на фона на влиянието на реализираните от общността макрополитики. Въз основа на възприетите държавни стандарти интерпретира институционалната рамка, структурата и функционирането на изследваната образователна степен, в нейните приемствени и перспективни връзки с останалите образователни степени, разкривайки богати възможности за усъвършенстване на националните образователни политики.

5. По определени показатели реализира задълбочен сравнителен анализ на политиките за развитие на средните училища в четири страни членки на ЕС (Гърция, Франция, Италия, Германия) – разкривайки прилики, сходство и различия между тях. Оценява положителната роля на глобализацията и споделените наднационални политики на Европейския съюз в областта на средното образование върху перспективите за развитие на образованието в Гърция и другите европейски страни, особено във връзка с електронното обучение, социалното сближаване, обучението и оценяването на учители при тяхната продължаваща професионална квалификация, и други приоритетни области.

Приноси с научно-приложен характер

1. Изводите и препоръките, които следват от осъществения SWOT-анализ и сравнителния анализ между европейските страни, могат да послужат като основа за набелязване на стратегия и система от конкретни мерки за подобряване качеството и ефективността на цялостната педагогическата дейност в средните общеобразователни и професионални училища, което е от значение за икономическото възраждане и просперитет на европейските държави в условията на криза.

2. Приложен е модел (въпросник) за изследване на образователните политики и практики в средното образование в Гърция, който би могъл да бъде използван за аналогични изследвания във всички страни от ЕС. Резултатите от проведеното емпиричното проучване с учители по някои ключови аспекти от управлението на средното образование са свързани с предложения за иновативни промени с цел творческото претворяване на европейските образователни политики. Докторантката обосновава потребността от разпространение и обмен на *добри, гъвкави и адаптивни* педагогически практики, технологии и макрополитики с *устойчив* характер в страните от ЕС, които ще позволяят в рамките на неговото образователно пространство да се постигне така желаното единство в многообразието.

3. Сравнителният анализ като *логическа операция се отличава с универсалните си характеристики* и нито едно научно изследване в която и да било област и професионално направление не може да се осъществи без него. Но, както доказва с дисертационния си труд докторантката, той, както и сходните с него бенчмаркингови проучвания, може да послужат като *действен инструмент* за управление, за практически трансформации, за оптимизиране на образователните политики и практики в средното образование. Благодарение на тези свойства приложението на сравнителния метод ще спомогне за хармонизирането и на европейските образователни системи, както и за укрепването на интеграционните процеси в образоването.

6. Преценка на публикациите и личния принос на докторанта

Публикациите на докторант Николета Спиридопулу са общо 5 на брой – четири статии в сборници от проведени научно-практически конференции в РФ (на Международната академия на науките за педагогическо образование в Москва и на Липецкия държавен педагогически университет „П.П.Семенова Тян-Шанского“) и едно участие с доклад в Юбилейната конференция по случай 45-годишнината от създаването на ФП при ЮЗУ „Н. Рилски“ – Благоевград „Образование без граници“ (26-27 ноември 2021 г.). Реално на хартиен носител са отпечатани 4 статии в сборници, които могат да се открият в Руския индекс за научно цитиране. Всички отбелязани публикации са по темата на дисертацията и отразяват позициите на авторката.

7. Автореферат

Авторефератът е в съответствие с разработения дисертационен труд и представя коректно в редуциран вид всички по-важни негови части.

8. Критични бележки и препоръки

Имам една бележка във връзка с техническото оформяне на труда - констатирах на няколко места повтарящ се текст, та макар и включен в различна семантична схема – относно структурата на средното образование в Гърция (напр. стр. 128 и стр. 169-170).

Препоръката ми е докторантката да продължи да изследва тази изключително актуална тема чрез публикации в SCOPUS и в Web of science.

ЗАКЛЮЧЕНИЕ

Дисертационният труд на Николета Хараламбос Спиридопулу представлява цялостно и завършено, задълбочено изследване, което *съдържа научно-теоретични и научно-приложни резултати, представляващи оригинален принос в науката, и съответстващи на всички изисквания* на Закона за развитие на академичния състав в Република България (ЗРАСРБ), Правилника за неговото прилагане и Вътрешните правила за развитие на академичния състав в ЮЗУ „Н. Рилски“ – гр. Благоевград.

Дисертационният труд показва, че докторантката Николета Хараламбос Спиридопулу **притежава** задълбочени теоретични знания, богат професионален опит като учител и необходимите изследователски умения .

Въз основа на представения дисертационен труд на тема „Сравнително изследване на политиките за развитие на средното училище в някои страни членки на Европейския съюз“, автореферата към него и предвид тяхната значимост с убеденост давам своята **положителна оценка и предлагам на уважаемото научно жури да допусне до защита и да присъди образователната и научна степен „доктор“** на редовен докторант Николета Хараламбос Спиридопулу в област на висше образование: 1. Педагогически науки, професионално направление 1.1. Теория и управление на образованието, докторска програма „Управление на образованието“.

07 март 2023 г.

гр. Благоевград

Изготвил становището:

Доц. д.п.н. Лидия Цветанова-Чурукова